

Эртем-практиктик конференция

ОРУС ДЫЛ—ЭРТЕМНЕРНИНҢ ДУЛГУУРУ

Тыва школаларга орус дылды болгаш литератураны башкыларынчугула айткыларына хамарыштан эртем-практиктик конференция дүүн Политиктик чырыдышыкы бажында ажытылган.

Совет Эвеледи хой национвалды кирдү. Оон девискеэринде чуртта турар пий чүс кире азы-бүрү дылдык баялар болгаш улустарын эртем, културамы хожжун сайырава.

СЭКП ТК-ның болгаш СССР-ни Министрлер Чөвүленини бүтүнүти ортумак өөредилгеге шилчиринди дугайнда болгаш улус өөредилгенин талазы-биле өскө-дөз донгаалдары школда өөренип турар ортемнерини, оон иштинде орус болгаш тереэр дылдарын башкылаашкыны үндөзүш-биле чаартып, үенч негеделерин дүүшүрү тургузарын башкылар коллективтерине дагып турар.

Тыва АССР-ин Чырыдышыкы министрствозу, башкылар билин болдер институту, РСФСР-ин Чырыдышыкы министрствозундун национвал школаларын эр-

№ 2 школазында Елена Константинова Соколова, Эртемнелер ортумак школаларында Галина Балчырова Чалдыгы, Тамара Тихонова Тихонова, Тураннын № 2 школазында Екатерина Кондратьева, Глухованы, Сүш 8 чыл школазында Анна Васильева Селиван, Кызыл-Мажалыктык ортумак школаларында Татьяна Федорова Кузнецкая, Халдабайлы ортумак школаларында Полина Седельная Дюпакты, Кызылдың № 3 школазында Фания Тас-оолова Манзавоуны болгаш өскө-дөз башкыларын адап болур.

Тыва АССР-ин адарык башкымы Елена Константинова Соколова тыва уругларга орус дылды 30 чыл өөредип келген. Ол үенч иштинде орус дыл башкылаашкыны байлак дуржулгазын чедип алган болгаш эн-өрүнге дамчыдып турар.

Орус дыл башкылаашкынын байдалынын анализин ооруткучулар өөреникчилерин билг-мергежилерин болдош, башкыларын чээ програмвалын шилчирээдин алганын көргүзүп турар. Бир эвес 1969-70 чылда орус дыл эртемне өөредилгенин хуузу 92, литературага 97 турган болса, эртем өөредилгеге чыгында 95,6 болгаш 98,7 хуу чедир өскөн.

Былчала-даа тыва школаларда орус дыл башкылаашкында шилчиретинде, чедир кылдышмай турар айткылар ам-даа хой. Дык хой көдө школаларда школалык орус дылга билин колчуг чавыс деңгелде бооп арттышаан.

Барыш-Хемтик районундун Эрт-Бардык ортумак школанын 4-ку класына (башкымы Х. Ленон) хыналда диктантын 22 кижиниң 14-и «2» демдекне билеэн. А Чөөн-Хемчик районун Чыраа-Бажы ортумак школанын 6 «в» класына (башкымы О. Монгуш) диктантын 26 өөреникчинин чагызы-дөз «3»-кө билеэн. Чадаянын № 1 школазында 5 «б» класка (башкымы О. Салчан) чыл түнелин диктантын 25 кижиниң түдө 6 кижин күтүр билеэн.

Эртемнелердин дугаауруу—орус дылды билин өөреникчилерине баулут шилчирээдин алган дөз башкылар, эртемденер, методиктик кабинеттер, каттыжышкынар, улус өөредилгенин ажилдары шудургу ажилдаары чугула.

ЭРТЕ ЧАС. С. ФЕОКТИСТОВТУН ФОТОЗУ.

ЧЕТПЕСТЕРДЕН ТҮҢНЭЛ

Республиканың чер-чер Советтериниң девискеринде чурттап турар хамааткаларга лаа-дөз тереэр страхованиени күрөстөткөндө инспекциялары онал, тускай үчүттү чыл бүрдө кылдып турар.

Маана колдууда бажык балгат, мал-маган, хой, өшкү хамаарын. Колхозтарын, райполларын очу-хоронгын, мал-маганы хамааттарымы-биле бир дөмей камгаладып турар.

Тыва АССР-ин күрөстөткөндө артелеи Вай-Тайга районун күрөстөткөндө инспекцияларын (даргаам К. Даргал) ажылды хыял, ревизия чоруткан. Оон түнелдери камдык болганын.

Хамааттарын бажык-балгалдымы, ийек малынмы, хой-өшкүвүзү чээ бугулар чедип база оон үндүрүүн шыл овалын дөз оларга чамдык дузын көргүскөн турган.

Бычала-даа чамдык хамааткалар боттарынын колданып мал-маганын четкү чизелесте таварылгалар болганын.

Бай-Тайга районга чоокта чээ чоруткан ревизия үенчиде он өскө-дөз четстер илерөөн—Шуу көдө Советинде 425 өөредгө үндүрүүн камчаар оналганын хыялган. Оон түнелинде мындык чүдүрөт илерөөн. Чикээ, хамаат Ооржак Домуа чизед 3 улут иектиги турда-ла, күрөстөткөндө инспекциялар бир иекти, бир молдурган сапта ийибрөөн, үндүрүт овалалган болган. Ол ийкеш Бадмы-Хөө Тараачынын бир улут молдурганга үндүрүт оналганын хыялган.

Районун күрөстөткөндө инспекциялар ортемнелерин чамдык хамааттарын олген мал-маганын № 22 майк баугар 14 мул ажим рубудына, а бо чылдыг өрткен айларына—9304 рубудун төлөөн.

Олген малларын шылмын хыналда чөккө төлөөн ревизия үенчиде өлөөрүн. Ол малларын өлөөрүн дугайында актыларын хыял көрөгө, таскы үдө хой-биле олген болган.

Оон агылда кылкы чедө тем-геппелден багы, түөр чери өл-чүк, соокка азыр, ийиб-бүрү азырларга таварык чоруктар бар. Мал элеришпн талазында хайгарал, ээ-харысысалга чок чоруктын бир уржуну ол дээрн билдингер.

Мал өлген таварылгада беш товик иштинде беш документтерин күрөстөткөндө инспекциялар чедирген турар.

Тыва АССР-ин күрөстөткөндө инспекцияларын инспектору. К. ТАБУРАК.

СССР-де пенсия хандырылгазы

Совет социал хандырылга хожжудуани улут перспективаларын СЭКП-иниң XXIV съездинин шилчирленинде тодараткан. Беш чыл эзеинден бөр боттан-дырган хемчегилерин түнелинде барык 16 миллион кижиниң пенсия хемчелдин өсүрүн.

1974 чылда социал страхованиге болган социал хандырылга куруениң чарыгында 29 миллиард рубль болур. Чүд-дө бюджеттен беш пенсияларын бүтү хемчегилерине 21 миллиард рубуды төлөүр.

Ол дугайы АССР-ин Министрлер Чөвүленини күш-ажыл болган ажил төлөвилерин айткыларынын талазы-биле Курчоу комитетинин даргазынын ораакчымы В. П. Барыбин март 26-да Москвада өрткен совет болган дагыкы журнал-териниң парлакта конференциясыга тугалаан.

ХЫНАЛДАДАН ИЛЕРЭЭН

Амгы үедө чээ үнген содун, сөткүдү, радио дамчыгылыга кижикке агаар, сүтүнү негетинери дөг индик керектин. Солуларын чээ номерлерин номчул, радионул, телевиденини модээ бүрүзү дындып, көрүп турарлар делегөдө, улут Төрөө чуртта, республикада чүү бо турарын билер, азындардан чидип калбайн, оон-биле деңге бозулар оор.

Биестиң өзүрүс Берт-Дар-улут совхоз товү болган Тес-Хем районда арбын чурттап-чыдып жерлерин билеэн. Берт-Даргайлык интин-биле содун, сөткүдү, пом томчурун, радио дыңдарымын, кино көрүңгө болган суурга келген, азы боттарынын болгыныгыр артистеринин концерттерин, шилерин көрүңгө соонургулар, өдөл-көйгөч чөп. Бычала-даа оларын арванды чагылдыгаи чок, содун номчулары турар чамдык бүдүрүдү өрөгелериниң бар болганы хомдан-чир.

Суурда 37 өрөгө эртен чыгыдыга кампаппанын үенчиде чагыдыга кылбаны илерөөн. Ол өрөгелерин арванды совхозтун ажилчылары, школарын башкылары, харып мырыны коммунистер, комсомолчулар-дөз бар болган. Содун номчулары турар ол эртенниң ирүрүлөйиң политкөрөлөгөдө беш хаар туттумал.

Эрте-бурунгуң хоорайы

ДЕЛИ. (СЭТА). Хиссар (Хариана штат) девискеринде Банавали деп черден Хариана үенчиде жогжудуаниге хамаарыш турган эрте-бурунгу хоорайын артычыларын тывылган. Казын, шилчирелде кылган ажилдарын үенчиде эрте-бурунгу хоорайын төптү тывылган болган оон долгүдүмүч дөз дескизи-биле шойлу чорутка-

КОКУРС ЧАРЛААН

Тыва АССР-ниң Журналистер эвилеи, республиканың хамаат камгаламын шылем болган «Шыл», «Тувикскде правда», «Тываның ажилдарын солундарын редакциялар хамаат камгаламын талазы-биле он эки материалдар дөз бө чмын конкурс чарлаан.

Конкурс чоруткан чүд-дө, очерктер, корреспондентчилер репортажтар, интервьюлар, чурмаалар хамаат камгала алган чарларыны ажимын, бүдүрүлгелерде, тудуларга, советтарга болгаш колхозтарга, албан организациа, өөредилге черлеринде хамаат камгаламын келетериниң ажи-чорудулаганын, койчун ортууга хамаат камгаламын талазы-биле билимдерин камчаар пропагандалар турарын, хамаат камгаламын сооруваларын шилчирленине партия, комсомол болган профессионал организациаларын, аки тура ништелериниң ролон көрүскөн турар.

Эң эки материалдар бажы авторларга, а ол ийкеш хамаат камгаламын пропагандаларында ийкейли кижириниң солуннар редакцияларымын, радио болган телевидение коллективтерине даргаалында шаңгаларын даярдааткан: бирги шаңгал—150 рубль, ийиги—100 рубль, а тускусу (ий)—75-75 рубль. Ол ийкеш үч максатшаңгал (кайды-даа 30 рубль) база бар.

Солундарга пардааттынан, радио болган телевидениеге дамчыткан материалдарын сайлары көр жорини бадылаан. Конкурстун түнелинде 1975 чылдын февралда, Совет Армия болган Шерв-Делай Бодурунчү түнү таварыштыр үндүр.

РЕДАКЦИЯДАП

Чоокта чээ «Тес-Хем» совхозта «Шылның» көдө бижиктер болуунун төлөзкөчкериң «Чагыдыгаар кандыкы» деп хыналдын чоруткан. Оон түнелин бижиктериниң материалдарын көрүскөн. Эртин номчукту! Чылдык ажил чаргынын парлакта чагыдыгалар апрель 1-ден өткөзөр. Хуураалын уалдыр ийке-ле, азы номчусал турар солундарың, журналдарың бар болса, чер-черде покта салырларыңа, азы парлактан хой-шүти таракчыларың ийкөкө почтамчыларын дамчыштыр чагыды ал болур силер.

РЕСПУБЛИКАНЫН ХӨЖЖУМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА

М. Мухамеджановтун ШОРОМ БЫНААН деп шылзи болур. Ол—казак комедия, тыва дылда. Шинниң эгелээрин бөгүн 19 шакта, а марттын 31-де—17 шакта. Шинин көөрү-биле коллективтин чагыларын хүлээп ал турар.

Хөмүр-дашты, бирги, ийги сөрттүн одаар ыяштарын, ол ыяшкы титанга одаар ыяштарын кызгаарлашкын чокка сарым турарын, ол чүдүдерн сөртүрүнгө өртэн барымыдалап, хөргөлөкчилерге чедир берип болуун организациалар болгаш албан черлериниң дууртунчуларыңа база Кызылдың чурткачыларыңа одаар чүүлү сарым, сайгар талазы-биле республика интоноразы дымкадып тур.

Хоочун коктуг

Республиканың «Урожай» эки тура спорт ништелениң чемпионатында киркин турар шылдараачтуу тоску, ону салгыларын ойнааран.

Марттаалашы он дугаар салын артыг тилдегелер болган аштырчылыгыр-биле демдегелеттинген. Бирги хөжөү-биле ойнап В. Хомушку (Танды) 3. Майдырын (Тес-Хем) улус бергедээкин чокка үдүп калган. Токунуң Ий школазында математика бажымын ийгиниң разрядчы Ч. Сотун бирги разрядчы С. Ооржакты дүңгү бөрүчкө адалап, шилчирленин оодунуң ийрин, корукчүлдерин иделелин чаалап ал шыдаан.

Мөңгү-Тайгаын шылдараачылары Т. Кошгар биле А. Хомушка. Барыш-Хемчигин ойнакчымы О. Куулар, Улут-Хемчин бажымы В. Дуюган озар Ө. Бегаш, А. Гаушкыл, Б. Ооржак, Д. Булуга түтү-тузуна улуттурган.

Мөңгү-Тайгадан келген ийгиниң разрядчы Д. Мөңгүш дүңгүлөгү бирги разрядчы С. Идам-биле туруштук ойнаан. Оон удуураакчаам каразы-биле ойнап орташ, мерзе таламыда турган ак ооздарын, адын «халаска» каан берип тургаш, шылтуузу «ашта» каапкан, ажык башты үш ооду алагар. Олар шылтуузу тереерге үдүттерген, чедип дугаар шылтуузу шүрүгү үзүп келтенир.

Мөңгү-Тайгадан келген ийгиниң разрядчы Д. Мөңгүш дүңгүлөгү бирги разрядчы С. Идам-биле туруштук ойнаан. Оон удуураакчаам каразы-биле ойнап орташ, мерзе таламыда турган ак ооздарын, адын «халаска» каан берип тургаш, шылтуузу «ашта» каапкан, ажык башты үш ооду алагар. Олар шылтуузу тереерге үдүттерген, чедип дугаар шылтуузу шүрүгү үзүп келтенир.

МАРТ 29-ТА

18.00—«Юв. Информацион программа. КЫЗЫЛДАН 18.30—Телемөдөзор. 18.40—Урутларга. Мультифильм. 18.50—Телемөдөзор. 19.05—«Чараа-чечен». Шоодугу тележурнал. 19.20—Чараалар, реклама. МОСКВАДАН 19.25—«Тайбың программа күреседө». СЭКП-иниң XXIV съездинин ажилтынганда 3 чыл болганын дамчыдыгы. 19.55—Музыкалы программа. «Силерин бажымыларда, 20.25—Шуу күчү Сергей Михалковтун автордук келеээни. 22.50—23.00—Часпар. 23.00—23.30—«Юв. Информацион программа».

А Г А А Р

Кымылды агаар статиянының мөдөзүн баугар алмрга, бөгүн республикага булуттаар чагас. Барыш уламчынының катты дүргөн секундла 5-9 метр чедер. Агарын температурын дагы районга 0-5, өскөлөргө 4-9 градус чыгып болур.

Кызылга шокор булуттаар, чагас. Хаттын дүргөн 0-4 метр болур. Агарын температурын 4-8 градус чылымр.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: 667001

Кызыл. Шетинкин-Кравченко куудумчу. бажын № 3. ТЕЛЕФОНАРИ. Редакторун 24-63, редакторун ораакчыларынын 35-24, пропагандалынынын 23-54, карысалгалы секретаринын 23-35, партияны ажилдары килдизиня 37-13, култура килдизиня 23-54, кездә ажылгы килдизиня 21-47, үлетчү килдизиня 22-64, чага килдизиня 41-27, информация база совет тургузу килдизиня 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларынын 27-41. Солун келбейн баггазы 32-75 телефочке болгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП УНЕР. Тираж 18056. ЧАГЫН № 645.